

**LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ CHÍNH TRỊ
LÂM THỊ PHƯỢNG. *Lợi ích của nông dân
trong phát triển nông nghiệp sinh thái ở
các huyện ngoại thành, Thành phố Hà Nội***

Chuyên ngành: Kinh tế chính trị

Mã số: 9340404

Nông nghiệp là một trong những ngành có tỷ lệ phát thải ra môi trường lớn nhất, làm trầm trọng hơn tình trạng biến đổi khí hậu và ô nhiễm môi trường. Ở Việt Nam, sản xuất nông nghiệp đóng góp khoảng 30% lượng phát thải khí nhà kính. Ở Hà Nội, chính quyền địa phương đã có chủ trương đẩy mạnh tái cơ cấu ngành, hướng tới phát triển nông nghiệp xanh, thông minh, bền vững. Các mô hình nông nghiệp sinh thái ở các huyện ngoại thành Hà Nội dần được hình thành, phát triển theo cách thức và quy mô khác nhau. Phát triển nông nghiệp sinh thái gắn liền với chủ thể trung tâm là nông dân, do đó lợi ích của chủ thể này cần được bảo đảm tương xứng với giá trị tạo ra.

Nội dung chính của Luận án được trình bày trong 4 chương. Chương 1 và 2 tổng quan tình hình nghiên cứu, trình bày cơ sở lý luận, cơ sở thực tiễn của đề tài. Chương 3 và 4 phân tích thực trạng lợi ích của nông dân trong phát triển nông nghiệp sinh thái ở các huyện ngoại thành Hà Nội giai đoạn 2017-2022, từ đó đề xuất một số giải pháp nhằm bảo đảm lợi ích của nông dân trong phát triển nông nghiệp sinh thái ở các địa phương này đến năm 2030. Dưới đây là một số kết quả nghiên cứu nổi bật của Luận án.

Nông nghiệp sinh thái được hiểu là nền nông nghiệp triển khai các hệ thống canh tác kết hợp giữa phương pháp truyền thống phù hợp và ứng dụng phương pháp hiện đại trên cơ sở thành tựu khoa học,

công nghệ mới nhằm duy trì sự cân bằng của hệ sinh thái tự nhiên, cung cấp nông sản an toàn cho sức khỏe và tạo lập nền nông nghiệp bền vững. Nông nghiệp sinh thái ở các huyện ngoại thành Hà Nội được tổ chức dưới dạng các mô hình khác nhau như: nông nghiệp hữu cơ, chuyển đổi hữu cơ, thực hành nông nghiệp tốt; thâm canh lúa cải tiến; quản lý dịch hại tổng hợp; trồng trọt kết hợp chăn nuôi (lúa-cá); nông nghiệp sinh thái kết hợp du lịch.

Hình thức biểu hiện và tiêu chí đánh giá lợi ích của nông dân ngoại thành Hà Nội trong phát triển nông nghiệp sinh thái được Luận án xem xét ở 3 điểm:

(i) *Được thụ hưởng thu nhập*: Kết quả nghiên cứu cho thấy, nông dân ngoại thành Hà Nội sản xuất theo mô hình ứng dụng quản lý dịch hại trên rau, cây ăn quả, cây chè, hoa, cây cảnh, các loại cây khác và canh tác lúa theo mô hình thâm canh cải tiến có mức chi phí đầu tư thấp hơn nông nghiệp truyền thống, năng suất có xu hướng tăng, từ đó nông dân thụ hưởng thu nhập và lãi từ sản xuất.

Nông dân sản xuất theo mô hình nông nghiệp hữu cơ được thụ hưởng thu nhập từ việc bán nông sản hữu cơ với giá cao. Sản xuất nông nghiệp sinh thái theo mô hình kết hợp (lúa-cá, nông nghiệp sinh thái kết hợp du lịch) tạo ra nhiều hơn một loại sản phẩm và nhiều hơn một nguồn thu nhập trong một mô hình sản xuất, do đó nông dân có thu nhập và lợi nhuận cao hơn. Nông sản do nông dân sản xuất theo mô hình hợp tác xã hoặc liên kết với doanh nghiệp, hợp tác xã cũng được bao tiêu với giá cao hơn. Khảo sát của Luận án cho thấy, 66,25% nông dân khẳng định thu nhập tăng hơn so với nông nghiệp truyền thống; 63,25% nông dân đạt

được mức thu nhập trung bình từ 5-10 triệu đồng/tháng.

Tuy nhiên, nhiều loại nông sản do các hộ nông dân cá thể tạo ra khó chứng minh được chất lượng, không có thương hiệu nên khó đưa vào hệ thống siêu thị, cửa hàng thực phẩm sạch... Do đó, nông dân phải trông chờ vào thương lái đến thu mua, hoặc bán lẻ qua các kênh phân phối truyền thống với giá bán thấp hơn giá trị của sản phẩm. Bên cạnh đó, nông dân hoàn toàn không nhận được thu nhập từ các sản phẩm vô hình mà nông nghiệp sinh thái tạo ra (hạn chế lượng CO₂ từ sản xuất nông nghiệp và trung hòa carbon do các hoạt động sản xuất thải ra môi trường, tạo ra cảnh quan đẹp và trong lành ở khu vực nông thôn...).

(ii) *Được thụ hưởng môi trường làm việc và môi trường sống an toàn cho sức khỏe:* Tỷ lệ thuốc thảo mộc, sinh học được nông dân tham gia nông nghiệp sinh thái sử dụng đạt khoảng 60%. Với mô hình thâm canh lúa cải tiến, nông dân trực tiếp sản xuất được hạn chế tiếp xúc với phân đạm, hoàn toàn không sử dụng thuốc bảo vệ thực vật hoặc giảm tiếp xúc từ 0,5-1,5 lần phun thuốc/vụ. Với mô hình ứng dụng quản lý dịch hại tổng hợp, lượng thuốc bảo vệ thực vật được sử dụng ít hơn 1,4 kg/ha/năm. Nhờ đó, nông dân yên tâm làm việc trong môi trường bảo đảm hơn. Đại đa số (84,75%) nông dân được khảo sát đánh giá rằng nông nghiệp sinh thái mang lại cho họ môi trường làm việc cải thiện nhiều hoặc rất nhiều. Nông dân cảm nhận rõ rệt các tác động tích cực đối với sức khỏe từ thực hành sản xuất nông nghiệp sinh thái đối với môi trường làm việc và môi trường sống ở khu vực nông thôn.

(iii) *Được thụ hưởng các chính sách hỗ trợ của Nhà nước và chính quyền địa phương:* Các hộ nông dân tham gia mô hình khuyến nông về sản xuất nông nghiệp hữu cơ được hỗ trợ 100% chi phí cấp giấy chứng

nhận và đào tạo, tập huấn sản xuất và 50% kinh phí mua giống, vật tư thiết yếu. Nông dân tham gia mô hình lúa-cá được Trung tâm Khuyến nông Hà Nội hỗ trợ 100% cá giống, 50% thức ăn cho cá và 50% chế phẩm sinh học để xử lý nước, được tập huấn cách thức cải tạo nguồn nước nuôi cá, cách nuôi cá thả trong ruộng lúa... Nông dân được hỗ trợ 50% kinh phí tham gia hội chợ, triển lãm, đưa sản phẩm lên sàn thương mại điện tử... Tuy nhiên, một số chính sách chỉ phù hợp với các doanh nghiệp, hợp tác xã, còn những hộ cá thể đa phần khó tiếp cận. Ví dụ các chính sách hỗ trợ tại Nghị định số 109/2018/NĐ-CP ngày 29/8/2018 của Chính phủ, hầu như chỉ có doanh nghiệp, hợp tác xã mới có thể tiếp cận để vay vốn, còn hộ nông dân cá thể rất khó vay vốn nếu không có tài sản thế chấp. Ngoài ra, nông dân còn gặp khó khăn trong tham gia vào liên kết sản xuất, tiêu thụ nông sản.

Từ thực tế trên, theo tác giả, để bảo đảm lợi ích của nông dân trong phát triển nông nghiệp sinh thái ở các huyện ngoại thành Hà Nội thời gian tới, cần: đẩy mạnh tuyên truyền về lợi ích của nông nghiệp sinh thái; hoàn thiện thể chế, chính sách liên quan đến bảo đảm lợi ích của nông dân; hỗ trợ nông dân nâng cao năng lực sản xuất và tiêu thụ nông sản. Ngoài ra, người nông dân cần chủ động bảo đảm lợi ích của mình bằng cách: cập nhật, ứng dụng kỹ thuật hiện đại, tham gia các lớp đào tạo, tập huấn kỹ thuật, công nghệ; chủ động xây dựng phương án tìm kiếm thị trường tiêu thụ; tạo lập, củng cố năng lực sản xuất để xây dựng liên kết hoặc tham gia vào liên kết.

Luận án được bảo vệ thành công tại Hội đồng đánh giá luận án cấp Học viện, họp tại Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, tháng 4/2024.

HOÀI PHÚC
giới thiệu